

Krisorganisering, civilsamhället och sociala medier – några tidiga intryck från en studie av pandemin

Noomi Weinryb, Södertörns högskola och Anna Tyllström, Institutet för framtidsstudier

När covid19-pandemin nådde Sverige i mars 2020 utbröt en febril aktivitet på sociala medier. Denna aktivitet utgjordes av både individer som försökte navigera sin oro med hjälp av såväl epidemiologiska analyser som humor, och organiserade försök till att hantera pandemin och dess konsekvenser. Som forskare såg vi sociala medier som ett fönster in i det svenska samhället, där vi kunde se hur olika samhällssektorer organiserades och omorganiserades för att möta den radikalt förändrade verkligheten. Den 11 mars 2020 klassificerade WHO covid19 som en global pandemi, och samma dag började vi systematiskt samla material kring svenska initiativ som på något sätt organiserades via Facebook.

Facebook är den bredast använda sociala medieplattformen i Sverige (Internetstiftelsen, 2019; Perrin & Anderson, 2019), och också den som är svårast att samla forskningsmaterial från. För att samla kvalitativ data från Facebook krävs ett idogt arbete där organisatoriska initiativ dokumenteras regelbundet, då de sedan försvinner i ett icke spårbart flöde. Det som är unikt med vårt empiriska material är att vi lyckades börja samla material redan från början av mars och fortsatte på daglig basis fram till slutet av maj. Vi kommer att här delge några preliminära intryck av vår data.

Materialet är mycket brett; det består dels av propåer till förändrat beteende från offentligt håll: från såväl statliga myndigheter såsom Krisinformation och Folkhälsmyndigheten, som lokal myndighetsinformation från kommuner och regioner i hela landet; från Härnösand till Uppsala, från Östersund till Östra Göinge. Utöver detta, och mer specifikt för en social medieplattform, har vi hittat otaliga civilsamhälleliga initiativ som organiserats på digital väg för att stötta vårdpersonal och riskgrupper och förhindra smittspridning; exempelvis ändrade öppettider för riskgrupper, och förslag på sätt att ekonomiskt stödja lokala företag och föreningar som drabbats av samhällets nedstängning. Särskilt intressanta är exempel på organisering där olika samhällssektorer möts, såsom i civilsamhällesinitiativ att ordna fram skyddsutrustning till vård och omsorg, och där Facebookgrupper utgjort en avgörande plattform för aktörer som vanligtvis inte befinner sig i dialog.

Civilsamhällesorganiseringen i vår data spänner över ett bred flara av aktiviteter, där vissa är mer individbaserade medan andra är tydliga organisatoriska initiativ. Civilsamhällets engagemang handlar dels om konkreta hjälpinitiativ såsom att handla mat, skapa och donera skyddsutrustning och att vara jourhavande medmänniska. Andra aktiviteter fokuserar på att stötta lokala företag och kulturbärande institutioner ekonomiskt. Vi ser också en anpassning till pandemin, där alltför skapar och delar digitala upplevelser inom exempelvis idrott, kultur, vetenskap och religion. Dessutom blir Facebook en plats där aktivistiska initiativ kan spridas och växa med hjälp av engagerade individer, exempelvis genom att påtala vikten av reserestriktioner och betona det kollektiva ansvaret för social distansering.

Vi har i materialet identifierat två distinkta former av civilsamhällesorganisering: dels etablerade civilsamhällesorganisationer som fanns redan innan krisen uppstod, och dels nya löst organiserade nätverk (Turunen & Weinryb, 2020) som koordinerats helt eller delvis via Facebook som svar på de samhällsutmaningar som pandemin skapat. Vi ser också offentliga organisationer – myndigheter, kommuner och regioner – samt företag. Dock finns det stora skillnader mellan de två grupperna av civilsamhällesorganisering. Medan de nya nätverken framförallt är aktiva under de första marsveckorna, så ökar de etablerade civilsamhällesorganisationerna sin aktivitet under hela våren. På så sätt är de etablerade civilsamhällesorganisationerna betydligt mer lika företagen och de offentliga organisationerna i sitt mer långsiktiga och uthålliga engagemang. De lösa nätverkens korta och intensiva organisering kan tolkas på olika sätt. Dels kan man se det som att de spelar en

viktig roll i den tidiga krisorganiseringen (Houston et al., 2015; Reuter et al., 2018), och samtidigt kan de tolkas som känslomässiga och eventuellt populistiska uttryck som framförallt kanaliserar viljan att engagera sig snarare än att de bidrar till pålitlig krishantering (Gerbaudo, 2016; Gustafsson & Weinryb, 2020). Våra preliminära analyser antyder att de olika formerna av civilsamhällesengagemang utgör komplement, snarare än substitut; de ger oss som samhälle en rikedom av engagemang i stunder där vi står svaga och osäkra, men det är fortfarande oklart vad de olika formerna betyder för samhällets resiliens (Alexander, 2014; Goldstein, 2012).

Sammanfattningsvis så hoppas vi att dessa korta intryck från vår studie kan vara av intresse för läsare som engagerat sig i denna kris eller som kommer att engagera sig i framtida kriser, antingen genom etablerade civilsamhällesorganisationer eller i lösa nätverk. Vi kommer att fortsätta bearbeta och analysera vårt material och hoppas kunna ta fram mer relevant kunskap om krisorganisering, civilsamhället och sociala medier.

Tack till Institutet för framtidsstudier för finansiering som möjliggjort denna studie.

Referenser

- Alexander, D. E. (2014). Social media in disaster risk reduction and crisis management. *Science and engineering ethics, 20*(3), 717-733.
- Gerbaudo, P. (2016). Constructing Public Space| Rousing the Facebook Crowd: Digital Enthusiasm and Emotional Contagion in the 2011 Protests in Egypt and Spain. *International Journal of Communication, 10*, 20.
- Goldstein, B. E. (2012). Collaborative resilience. *Moving through crisis to opportunity, Cambridge*.
- Gustafsson, N., & Weinryb, N. (2020). The populist allure of social media activism: Individualized charismatic authority. *Organization, 27*(3), 431-440.
- Houston, J. B., Hawthorne, J., Perreault, M. F., Park, E. H., Goldstein Hode, M., Halliwell, M. R., Turner McGowen, S. E., Davis, R., Vaid, S., & McElderry, J. A. (2015). Social media and disasters: a functional framework for social media use in disaster planning, response, and research. *Disasters, 39*(1), 1-22.
- Internetstiftelsen. (2019). *Svenskarna och Internet 2019*. W. I. Institute.
https://svenskarnaochinternet.se/?gclid=Cj0KCQjw4dr0BRCxARIsAKUNjWQbnpKfGOd4DUfbpN7vymHPpe8NBFk328ShIRkAPMXE_J6FIDnwIY8aAmgqEALw_wcB
- Perrin, A., & Anderson, M. (2019). Share of US adults using social media, including Facebook, is mostly unchanged since 2018. *Pew Research Center, 10*.
- Reuter, C., Hughes, A. L., & Kaufhold, M.-A. (2018). Social media in crisis management: An evaluation and analysis of crisis informatics research. *International Journal of Human-Computer Interaction, 34*(4), 280-294.
- Turunen, J., & Weinryb, N. (2020). Organizing service delivery on social media platforms? Loosely organized networks, co-optation, and the welfare state. *Public Management Review, 22*(6), 857-876.